

13.9.2019

Oikeusministeriö

Viite: Lausuntopyyntö 28.6.2019, VN/4491/2019

Asia: **Suomen Akatemian lausunto julkisuuslain soveltamisalan laajentamista koskevasta oikeusministeriön selvityksestä**

Suomen Akatemia kiittää mahdollisuudesta kommentoida 19.6.2019 päivättyä oikeusministeriön selvitystä ”Julkisuuslain soveltamisalan laajentaminen”. Suomen Akatemia tarkastelee selvitystä etenkin lakisääteisen tehtävänsä eli tieteen ja tutkimuksen edistämisen näkökulmasta.

Periaate, jonka mukaan julkisessa toiminnassa noudatetaan asiakirjajulkisuutta, on hyvä lähtökohta asian tarkastelulle. Suomen Akatemia pitää ehdotusta julkisuuslain soveltamisalan laajentamisesta lähtökohdiltaan myönteisenä. Soveltamisalan laajentaminen edistäisi todennäköisemmin julkisuuslain piiriin tulevien yhteisöjen toimintaan liittyvien tietojen saatavuutta, mikä parantaisi muun ohella myös tieteellisen tutkimuksen edellytyksiä.

Valtion ja kuntien alaisuudessa toimivien yhteisöjen tehtävien hoitoon ja omistajuusjärjestelyihin liittyvien kysymysten yhteiskunnallinen merkitys on suuri, ja ne ovat siksi jatkuvasti myös tutkimuksellisen mielenkiinnon kohteena. Yhteisöjen hallussa olevien tietojen tuleminen nykyistä laajemmin julkisuuslain piiriin monipuolistaisi todennäköisimmin tutkimuskäytössä hyödynnettäviä lähdeaineistoja. Monipuolisiin lähteisiin perustuvan riippumattoman tutkimustiedon tuottaminen on itsessään tärkeää julkisen toiminnan valvonnan ja muiden julkisuusperiaatteen mukaisten päämäärien toteutumisen kannalta.

Toisaalta Suomen Akatemia kiinnittää huomiota siihen, että selvityksen perusteella ei ole mahdollista muodostaa kovin yksityiskohtaista käsitystä muutosehdotusten vaikutuksista erityyppisiin julkisiin hallintotehtäviä hoitaviin tai julkisyhteisöjen määräysvallassa oleviin yhteisöihin. Esimerkiksi vaihtoehdolla, jonka mukaisesti myös avoimilla markkinoilla toimivat yritykset sisällytettäisiin lain soveltamisalaan, olisi todennäköisimmin merkittäviä vaikutuksia tällaisten yhteisöjen toimintaan. Joillekin yhteisöille tietojen julkisuudesta saattaa koitua huomattavia haittavaikutuksia. Lisäksi saattaa osoittautua haastavaksi määrittellä, milloin yhteisön toiminta kuuluu tai ei kuulu lain soveltamisalaan.

Uudistuksen vaikutuksia olisikin Suomen Akatemian näkemyksen mukaan syytä selvittää mahdollisessa perusvalmistelussa perusteellisesti ja yhteisökohtaisesti, jotta olisi mahdollista ottaa tarkemmin kantaa erilaisiin toimintavaihtoehtoihin.

Yhteisöjen hallussa olevien tietovarantojen tosiasiallisen hyödynnettävyyden kannalta olisi tärkeää varmistaa myös se, että julkisuuslain piiriin mahdollisesti tulevat yhteisöt kykenisivät myös käytännössä noudattamaan hyvää tiedonhallintatapaa ja muita tietojen saatavuutta turvaavia vaatimuksia. Perusvalmistelussa olisikin syytä selvittää, millä keinoin yhteisöille saataisiin turvattua riittävät resurssit ja asiantuntemus lainsäädännön noudattamiseksi. Huomioon olisi otettava myös uuden tiedonhallintalain (906/2019) vaatimukset.

Kuten muistiosta käy ilmi, uudistuksessa merkityksellisiksi asiakirjajulkisuutta rajoittaviksi säännöksiksi muodostuisivat todennäköisimmin ainakin yhteisöjen liikesalaisuuksia ja kilpailuasetelmaa suojaavat salassapitosäännökset. Suomen Akatemia kiinnittää lisäksi huomiota siihen, että mikäli julkisuuslain piiriin tuleva yhteisö harjoittaa tutkimus- tai kehittämistyötä, merkitykselliseksi asiakirjajulkisuuden rajoitukseksi saattaisi muodostua myös julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 21 kohdassa säädetty tutkimussuunnitelmia, tutkimuksen perusaineistoja ja muita vastaavia tietoja koskeva salassapitoperuste. Selvityksen perusteella useat valtion ja kuntien tai kuntayhtymien omistamat yhteisöt harjoittavat tutkimus- tai kehittämistoimintaa.

Toisaalta myös salassa pidettävien tietoaineistojen hyödyntämistä edistäisi mahdollisuus saada aineistojen käyttöön tutkimuslupa julkisuuslain 28 §:n edellytysten mukaisesti. Tieteellisellä tutkimuksella on keskeinen rooli tiedonvälityksessä sellaisten julkisuuslain piiriin kuuluvien tietoaineistojen osalta, joihin yleinen tiedonsaantioikeus ei salassapidon vuoksi ulotu. Soveltamisalan laajentamisen myötä olisi siten mahdollista saada tutkimuskäyttöön sellaisiakin tietoja, joita voisi ilman uudistusta olla vaikeaa tai jopa mahdotonta hankkia.

Pääjohtaja Heikki Mannila

Avustava lakimies Jaakko Seppänen